

Zamansız çocuk- evsiz beden

Ceren Boğaç
ceren.bogac@emu.edu.tr

Fotoğraf kaynağı: <http://www.stuff.co.nz>

Modernizmin ev kavramını nasıl metalaştırdığı, paradoks örüntüler içerisinde nasıl hem arzulan bir ideale, hem de tekinsiz bir işkence yuvasına dönüştürebildiği, sanattan psikolojiyle, mimarlıktan felsefeye bir çok alanda irdelenmiştir. Modernizmin modüler ve biçimlendirici yapısı ile dönüşen iktidar, tüm yaşam alanlarını rekabete açık bir pazar alanına çevirdiği için önce gözünü kamusal alanlara dikmiş, ardından bireyselliğin son kalesi olarak 'ev'e yönelmiştir. Eve yönelik piyasa, simbiyotik yaşam biçimleri ve kapital ilişkilerini tekrar tekrar yapılandırdıktan sonra, şimdi son bir vuruşla ev ile birlikte özneyi de yok etmeye niyetlidir.

Adına kentsel dönüşüm sorunsalı, rant mimarisinin dayatması, ya da tüm fiziksel ağırlığı ile savaş deyin, ortada görünür olan bir ev yıkma durumu vardır. İster sosyal sebeplerden olsun, ister ideolojik, isterse ekonomik, insanlık yüz yıllardır bir şeyleri sürekli yıkım halinde değil midir zaten? Ne yazık ki yıkım olgusunun 'savunma' ve 'kahramanlık' mitlerinden keskin bir şekilde ayrıştığı Birinci Dünya Savaşı'ndan beri, binlerce çocuk bundan nasibini almış ve bir sonraki kuşaklar hep bu yok ediş üzerinden şekillenmiştir. Şu ana kadar bahsi geçen konuların her biri ayrı ayrı sayfalarca irdelenebilecek mevzulardır. Ancak ben bu yazıda, iktidarın özne üzerinde deneyimlediği hakimiyet ilişkisinin, evini

kaybeden çocuk üzerinden nasıl oluşturulduğuna dair kısa bir bakış açısı sunmaya çalışacağım.

Hiç düşündünüz mü evsiz bir beden var oluşu neye benzer diye?

Ev, beden var olma alanının sınırlarını belirlediği gibi, bedenin varoluşunun da meşrulaştığı ilk mekandır. Bachelard (1969) bu durumu “Ev, beden bulan bir benliğin parçası haline gelir. Ev bedenin içindedir.” diye ifade eder. Merleau-Ponty (1962) ise “Bedenim olmasaydı, benim için mekan da olmazdı.” der. Her birimizin ilk bilincinin oluştuğu yerdir ev. Büyüme çağındaki her çocuk zihninde bir ev üretir. Ev de çocuğun zihninde bir mekan üretim nesnesine dönüşür. Kısaca çocuk için ev demek, öznesi kendi, nesnesi mekan olan çok katmanlı anlamlar dizilimidir. Piaget’e göre (1967), çocuk gelişiminin ilk iki yılında duyuşal/devinimsel mekan anlayışı, 2-12 yaş arasında ise yeniden canlandırılan mekan kavramı gelişmektedir. Peki hayatta kalabilmek için evini terk etmek zorunda bırakılan bir çocuğu nasıl bir varoluş serüveni bekler?

Evini yitiren çocuk bedeninin de bir parçasını kaybetmiş olur: Kalbinden bir parça, dilinden bir parça, gözünden bir parça, ellerinden bir parça... Bu durum bana Foucault’nun (2011) bedenin kesilerek kontrol altında tutulması olarak anlattığı iktidarın anatomo-politikasını anımsatıyor. Çünkü insan bedeni en kolay var olduğu mekandan ayrıştırılarak disipline edilebilir ve yeni bir yönetim/denetim şekli ile biçimlendirilebilir. Evini kaybetmiş çocuk nereye giderse gitsin, iktidar ağları güdümünde hayatı her daim kuşatma altında, bedeni ve ruhu her daim parçalanmıştır. Artık onun varoluşu kesip biçilerek, ‘mülteci’, ‘göçmen’, ‘vatansız’ gibi etiketlerle farklı sosyal kalıplara sokulmuştur.

Fotoğraf kaynağı: <http://www.stuff.co.nz>

Paramparça mekan, düzensiz zaman...

Evini kaybetmiş çocuk yalnızca bedeninden bir parça kaybetmez, aynı zamanda zamanla olan ilişkisinde de bir kopma yaşar. Bachelard’a (1969) göre ev ‘sıkıştırılmış zaman’ı içermektedir. Çocuk hayata dair ilk

deneyimlerini evde yaşadığı için, varoluşsal zamanının çoğunu da orda biriktirir. Lefebvre'nin (1991) de dediği gibi zaman ve mekan arasında kesintisiz bir ilişki vardır. Bu ilişkinin paramparça edilmesi, kaçınılmaz olarak düzensiz bir zaman algısını doğurur. Düşünün ki bir çocuğun hem algıladığı, hem bildiği, hem de yaşadığı mekan, politik bir sebepten (çünkü tüm yıkımlar politiktir!) bir anda yok ediliyor. Bu çocuğun mekanla kurduğu ilişki ile bugünü algılaması mümkün müdür artık? O artık belleksizdir...

Zaman ve mekanı birbirinden ayırıp, kendi hesapları doğrultusunda yeniden kurgulamaya çalışan iktidarlar, çocuklarımızın evlerini yakıp yıkıyor. Geceleri (şimdilik güvende!) evlerimizde çocuklarımızın üşümesin diye üstlerini örterken, sesimizi çıkarmayarak bizler de bu talana seyirci kalıyoruz. Biz, boyun eğdiğimiz, seyirci kaldığımız iktidarın güdümünde, o çocukların üç boyuttaki tüm düzlemlerini öldürüyor ve böylelikle zamanı onlar için anlamsızlaştırıyoruz. Mekan ve zamanla ilişki kuramadığınız sürece bir ev inşa edebilir misiniz? Güvenli bir mekanda uyanmayan her çocuk, her gün başka bir kabusu gözlerini açıyor. Korkularla örülü bir hayatın içinde bu çocuklara nasıl bir ev verebileceğimizi bilmiyoruz-

Yitirilen evler, sığınılan işkence mekanları

Ne yazık ki çocukların evleriyle, ülkeleriyle, aileleriyle olan bağlarını kopartan, ufalanmış mekanların derin melankolisinde kaybolmuş insan toplulukları üzerinden bir iktidar yükseliyor dünyada. Yetimlik, kimsesizlik ve yersiz yurtsuzluk üzerinden gücünü sağlayan bir iktidar... Hepimizin evine göz dikmiş, öznenin varoluşuna kafaya takmış bir iktidar!

Bunun bir sanrı olmadığına ne zaman farkına varacağız? Bugün bir çok ülkede mecburi göç politikaları oluşturulurken, bir yanda da faşizm hızlı bir yükselişle dünyayı paramparça ediyor. Yeri yurdu talan edilmiş bir çocuğun fiziksel, ruhsal ve sosyal yapısı üzerinde kalıcı hasarlar hali hazırda oluşmuşken, onun yok olan hayalleri ile bizlerin ruhu da yavaş yavaş ölmüyor mu? Bu çocuklar için hiçbir praksis geliştirmeyecek miyiz? Bir köşeye itilmiş, oradan oraya savrulan bu çocukların sığındıkları mekanları, işkence yuvalarına dönüştürmeyi mi seçeceğiz?

Kaynaklar

Bachelard, G. (1969). *The Poetics of Space*, (Çev. M. Jolas, Boston), Beacon Press, USA.

Foucault, M. (2011) *Özne ve İktidar: Seçme Yazılar 2* (Çev., Işık Ergüden ve Osman Akınbay), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*, Blackwell, London.

Merleau-Ponty, M. (1962). *Phenomenology of Perception*, Humanities Press, New York.

Piaget, J. (1967). *B. Inhelder: The Child's Conception of Space*. New York: W.W. Norton and Company Inc.